

M. U.

Labirint

(detektivska zgodba iz leta 1975, neobjavljena, obnovljena v e-verziji 2026)

Dolge sence ostro režejo peščene poti v parku. Žareča Zvezda tone med bloki in stolpi, temačnimi in ogromnimi, kakor da jih je velikanova roka izklesala iz davnih granitnih gora. Simon Sanders stopa vzdolž aleje starih platan, ki z golimi vejami razijo prosojen večerni zrak. Bliža se temnemu stolpovju mesta, za katerim izginja žareča Zvezda. In ko se ozre nazaj po aleji, opazi, da so se ponekod, zlasti okrog velike fontane, že prižgale luči. Kljub utripajočemu neonu so te laterne videti arhaične, kot da bojo zdaj zdaj spletle krog sebe pajčolane prosojnih tančic in nevidnih peruti.

Simon je povsem navaden mlad mož v lahkem jesenskem površniku in širokokrajnem klobuku, povrh teh vsakdanjih banalnosti pa je še detektiv, ki jih zadnje čase v mestu kar mrgoli, in za pasom nosi nabito pištolo. Zelo nenavadne pa so njegove oči: črna bisera zenic se komaj ločita od temne modrine roženic. Kakor da lesk in prosojnost ne moreta prodreti v motno globino.

V aleji ga dohiti Žiga Turn, prav tako detektiv, zaposlen v Odseku za mestne parke. Simon se ozre in ko zagleda prijatelja, njegove temne oči svetlejšje zasijejo.

»Žiga!« vzklikne, »ti si!«

»Jaz sem, kdo pa drug,« se smehlja Žiga in mu poda roko: »Servus Simon, po dolgem času ...«

Potem nekaj trenutkov stojita pod utripajočo svetilko in se gledata.

»Nič se nisi spremenil, prav tak si kot nekoč,« reče Simon.

»Vsi smo taki kot nekoč,« se široko zasmije Žiga.

Nato spet sledi nekaj trenutkov tišine.

»Si že končal študij?« vpraša Simon, malce nerodno.

»Ne še, manjka mi še par izpitov. Vendar pa mi na odseku zaradi tega ne delajo težav. Kaj pa ti? Sta še skupaj s Sonjo?«

»Ja, pred dobrim letom sva se poročila. Takrat sem te iskal, da bi mi bil priča, pa ni nihče vedel, kam si se preselil ... Koliko časa je že, odkar sva zadnjič sedela Pri treh merjascih?«

»Zdaj bo že skoraj dve leti.«

Z večerno lučjo ožarjene postave hodijo mimo in njihove sence jim zvesto sledijo na peščenih tleh, podaljšane v skladu z zakoni optike.

»Ja, dolgo je že,« prikima Simon. »Veš, Žiga, čudno nalogo imam danes ...«

»Hm, katera naloga detektiva pa ni čudna?«

»Drži, ampak ta je še posebno čudna ... Se spomniš tistega primera ropa zlatarne & draguljarne na Sedmi aveniji pred nekaj leti?« nadaljuje Simon skoraj šepetaje, pogledujoč naokoli po parku, kjer so v somraku še vidne sence sprehajalcev. »Mislim sicer, da mi je delovni nalog kot tak – tokrat samo izrečen, ne napisan – dovolj jasen, vendar ...«

»No, kaj pa je potem tako čudno?«

Vendar Simon ne more odgovoriti drugače kot posredno: »Glej, Žiga, to je podobno kakor sence na pesku: zdi se, da so nekakšna znamenja, neke pozabljene pismenke, ki jih riše neznana roka. Poznamo sicer njihov vzrok, njihov pomen, saj odsevajo kretnje rok in korake nog teh postav, ne poznamo pa tistega, kar je *za* tem pomenom, ne poznamo *smisla* teh znakov. Me razumeš?«

»Žal ne,« razumevajoče odkima Žiga, »a nič hudega, saj vem, da je tvoja naloga službena skrivnost, tako kot so tudi moje.« Potem v prijateljski tišini nadaljujeta pot po aleji k temnim blokom in stolpom, v katerih se prižigajo tisočere lučke, zvezdice na mestnem nebu. Velika žareča Zvezda je pravkar zašla, za njo ostaja rdeče sijoča zarja, ki se višje na nebu spreminja v rumeno, zeleno, modro ...

Medtem pa Simon premišljuje, kako bi sam sebi razložil nocojšnjo nalogo. Takole razmišlja: v mestu se vse bolj širi kriminal, ki v svoje kroge vpleta najvplivnejše ljudi v družbi in steguje lovke že v sam organizem države – in najbrž je zato Vrhovni Senat sklenil, naj detektivi nekaterih posebnih služb sami postanejo kriminalci. Kriminalna dejanja, še posebej veličastni ropi doslej nepredstavljenih razsežnosti, namreč postajajo vse bolj sofisticirana in zastrta, zato ne zadostuje več, da se detektivi pritihočajo med hudodelce in jih zgolj posnemajo, temveč morajo, hočeš nočeš, tudi sami nastopiti v njihovih vlogah. In četudi Senat najbrž nima ravno namena, da bi njegovi detektivi zares postali kriminalci (le zakaj bi potemtakem sploh preganjal kriminal?), pa morajo detektivi prevzeti pri kriminalnih dejanjih neke nove, veliko bolj neposredne vloge, kot so jih bilivajeni doslej, saj bojo le tako lahko prišli bliže tej poplavi kriminala ter s tem tudi bistvu same »globoke države«. – In tu sem zdaj jaz, Simon Sanders, eden izmed novih detektivov-kriminalcev, moja nocojšnja naloga pa je, kolikor mi je bilo povedano, v tem, da sodelujem v načrtovanem ropu kraljevega Diamanta, ki ga varuje Labirint. Vhod vanj pa je najbrž prav ta zlatarna & draguljarna na Sedmi aveniji ...

Prijatelja detektiva prideta do konca aleje in tu se poslovita. Žiga nadaljuje svojo pot, Simon pa prečka Sedmo avenijo in se ustavi pred izložbo, kjer se v zlatih zapestnicah, ogrlicah, uhanih in diademih lesketajo dragulji. Med njimi se premika roka, sanjsko bela roka, kakor da bi bila v živo sklesana iz prosojnega marmorja, kot da nekaj išče med vsemi temi dragotinami. A še preden se Simon utegne vprašati, ali je to res živa roka, začuti dotik na svoji rami.

»Vse je že pripravljeno,« reče glas, »čas je, da greva.«

Ta človek je voznik in Simon vstopi v črno limuzino. Drvita skozi labirint mesta, med visokimi kvadri posvetnih svetišč, v katerih ljudje iščejo svoje življenjske poti, dan in noč, v budnosti in sanjah. Limuzina se ustavi pred ogromnim, težkim poslopjem, kakor sodiščem. Simona kar samo vleče vanj, hitro se vzpenja po marmornem stopnišču, ki ga pri vhodu varujeta kamnita stražarja z ognjem in mečem, nad njima pa se skoraj zlovešče svetlika zlata tehcnica. Razkošno stopnišče se nadaljuje v notranjosti, med brušenimi zrcali in baržunastimi stenami. Strežaji v karminskih livreh z nemimi kretnjami kažejo pot navzgor k okovanim vratom. Simon ves zadihan stopi skozi te visoke duri v dvorano, ki je osvetljena od zgoraj, njene stene pa se komaj razločijo v globokem mraku. Sredi dvorane, pod baročnim lestencem, stoji podolgovata miza iz črnega lesa, najbrž ebenovine. Na desni strani mize je zdaj še prazen, umetelno izrezljan prestol z visokim baldahinom, na levi pa kakor v kakem provincialnem gledališkem serklu v dveh vrstah sedijo detektivi. Nekaj jih Simon pozna, vendar mu zdaj ni treba pozdravljati, saj so zatopljeni v papirje, ki jih jemljejo s črne mize in jih proučujejo s povečevalnimi monokli, tako da prišleka, že skoraj zamudnika, komaj opazijo, medtem ko se po prstih plazi do edinega še praznega stola v tem dvanajstčlanskem koru, do sedeža, ki je očitno namenjen njemu. Ko se usede, se ozira po dvorani, ki se mu zdi kar malce zanemarjena v primerjavi z položčenim, neskončnim spogledovanjem brušenih zrcal in baržunastih sten na velikem stopnišču. Dvorana je videti kot nekakšna strma, visoka mansarda in ta vtis bi bil še slabši, če ne bi na čelni steni, na nasprotni strani vhoda, tiktakala strahovito velika ura, ki kaže ure z rimskimi številkami od ena do dvanajst. Ura je res kar megalomansko velika, in medtem ko glasno tiktakajo sekunde, se njen več kot seženj dolg minutni kazalec vidno premika, kakor roka kakega živega bitja, ki nam neusmiljeno kaže minevanje časa. Pod to veliko uro so na leseni podest postavljeni trije manjši prestoli, ko pa se Simon ozre še v ozadje, opazi v somračnem kotu majhna vratca, ki morda vodijo v urin mehanizem ali še kam dlje, morda celo v drugi svet. Vendar zdaj ni časa za metafizične premisleke o prostoru in času, saj ležijo pred njim na mizi akti, ki jih najbrž mora prebrati še pred obravnavo. Ko vzame z mize nekaj papirjev in še edini prost monokel, nemalo presenečen in tudi malce zmeden ugotovi, da so to izpiski iz zemljiških knjig, kupoprodajne pogodbe, pritožbe in preklici, med njimi pa najde tudi star zemljevid Afrike in – glej, glej! – tu je sodno poročilo o ropu zlatarne & draguljarne na Sedmi aveniji, ki ga je podpisal – neverjetno! – nihče drug kot Žiga Turn, zraven pa dodal – kakor prav za Simona Sandersa – tisti znani stavek iz Mukerdžijeve *Mladosti v džungli*: »Ne boj se in ne sovraži!« – Res lepo, ampak kakšen je *smisel* vsega tega? se sprašuje Simon.

Tedaj začne velika ura bít z globokim zvenom, odbije sedem. Simon še ravno pravi čas dvigne pogled s papirjev in pospravi monokel v žep, ko skozi portal prihaja četverica: vodi jo visok dostojanstvenik, najbrž glavni sodnik v dolgem črnem fraku, na glavi ima štirikoten klobuk z zlatimi resicami, okrog vratu mu visi debela zlata veriga, kot kakemu rektorju, trojica za njim – najbrž člani senata, tri čudna, skoraj neresnično suha in podolgovata bitja v vijoličnih kutah – pa je ovešena s tanjšimi, srebrnimi verigami. Sodnik rektor pozdravi z vzvišenim priklončkom dvanajsterico detektivov, si s teatralno gesto spodreca frak in se majestetično usede na prestol z baldahinom, trojici pa so namenjeni trije manjši prestoli pod strahovito veliko uro.

»Gospodje detektivi,« slovesno naznani sodnik rektor, »pred nami je silno velik in pomemben, doslej nezamisljiv rop: kot vam je bilo že zaupano – seveda je to najgloblja skrivnost – bomo nocoj uplenili kraljevi Diamant, ki ga varuje Labirint. Zamisliti si moramo vse možnosti in izbrati najboljšo med njimi, tako kot nam je naš Stvarnik izbral najboljšega od vseh možnih svetov. Poti v Labirintu je nešteto, seveda pa jih večina ne vodi k cilju, saj število hodnikov in vrat daleč presega človeški razum. Razumu je dodeljena le določitev izhodišča, izbor prvega vhoda, potem pa se iskanje nadaljuje v neizrekljivem. Naše izhodišče je Dvanajst: toliko vas je v tej dvorani, gospodje detektivi, ki vam je zaupana ta neznanska naloga. Med vami bo samo eden prišel do Diamanta in ga prinesel Vrhovnemu Senatu, ki ga potrebuje za vodenje in rešitev sveta. To je vse, kar vam lahko povem, zdaj pa dajem besedo svojim trem pomočnikom, izvolite!«

Prvi iz trojice vstane, se prikloni in reče: »Substanca je v sebi in po sebi. Je neskončna, večna in ena. Atributi so kategorije razuma in sleherni izraža večno bistvo substance. Vseh kategorij je dvanajst, medtem ko je modusov, ki zrcalijo substanco v dvanajstih atributih, seveda neskončno.« – Po teh vzvišenih besedah se prvi član senatne trojice usede nazaj v svoj prestolček, smisel njegovih besed pa spuhiti v temo kot plamen na visoki sveči, ki jo ugasne veter.

Drugi vstane, se prikloni in reče: »Enica je najmanjša nedeljiva količina, to je obseg kroga, ki zaobseže samega sebe. Enice se nizajo v dvojice, trojice, v mnogotera števila, vse tja do neskončnih zaporedij. Vendar je to šele prva izmed dvanajstih vrst neskončnosti, prvo transcendentno število. Vseh transcendentnih števil je dvanajst, nič več pa tudi nič manj – prav toliko, ko je vas, gospodje detektivi, saj je v Dvanajstici prisotna-v-odsotnosti absolutna neskončnost, vsepresežna Alfa & Omega.« In potem se drugi umakne tako kot prej prvi, veter pa spet odpihne smisel.

Tretji vstane, se prikloni in reče: »In ko se zvečeri, pride z dvanajsterimi. In ko so za mizo sedeli in jedli, reče Jezus: Resnično vam povem, da me eden izmed vas, ki z menoj jé, izda. Oni pa se začno žalostiti in mu praviti eden za drugim: Ali jaz? On pa

jim reče: Eden dvanajsterih, ki omaka z menoj v skledi.« In tudi tretji se umakne, tako kot sta se prvi in drugi. In tudi ta smisel odpihne veter, kot plamen sveče.

Po izrečenih argumentih sodnik rektor vstane iz svojega majestetičnega prestola in svečano, tako rekoč z vsemi svečami, naznani: »Sodba je izrečena! Kdor ima ušesa, naj sliši!« Potem si sname z vratu zlato verigo, jo položi na mizo ter se s počasnimi, vendar odločnimi koraki napoti nazaj k portalu in navzdol po stopnišču. Sledi mu senatna trojica, tudi oni si snamejo srebrne verige in jih odložijo na mizo. Iz te teatralne odložitve verig Simon sklepa, da je prišel čas za menjavo oblasti, morda celo že za volitve. Strahovito velika ura v sodni dvorani bije dvanajst.

Ko je Dvanajstica odbita, zadaj v kotu zaškrbijo tista mala, skorajda skrita vratca in skoznje pride ječar: star mož, kot kak palček z dolgo belo brado. Pomežikne Dvanajsterici in strese šop dvanajstih zarjavelih ključev. Zven ključev je preperel, kakor da bi šumelo suho listje. Detektivi drug za drugim stopajo skozi zadnja vratca, Simon je sedmi. Spuščajo se po ozkem polžjem stopnišču, med vlažnimi stenami, ki so bolj otipljive kot vidne, kajti soj svetilke, ki jo ječar nosi na čelu sprevoda, prej pomaga temi kot svetlobi. Simon kmalu ne vidi več nobenega od kolegov detektivov – zdaj so najbrž že vsi hudodelci? – niti tistega pred njim, saj postanejo stopnice prestrme in zavoji polža preozki za več kot enega. In tedaj Simon pomisli, da ta Dvanajsterica morda sploh ni resnična, da jih morda le sanja, ko jih vrtinec temnega jaška požira vase, nekako tako kakor spreten igralec taroka, ko v roki zloži pahljačo kart. Tudi tiktakanja strahovito velike ure ni več slišati – resnično, morda ves ta prostor-čas izvira iz mene samega? se vpraša Simon.

* * *

Tema je tu, njene zastore pretrgam, ko potegnem žveplenko. Na desni je izhod, za njim hodnik, ja, to sem pričakoval. Besede, črne ptice duha, se razkrajajo v tisočernih odmevih med oboki nešteti dvoran in prepletenih hodnikov. Mrežaste poti, pajčevine, razpoke v kamnu, v steno vklesane pismenke varujejo zaklad. Prsti razbirajo usedline iz pradavnine, iz terciarja in kvartarja, iz prvotnega niča. Noge čutijo vlažnost proda na bregu reke, ki v zapletenih zavojih išče pot, se razliva v močvirja med travami, izginja med ločjem, tiho polzi čez alge, šumi v podzemnih dvorinah, tam globoko spodaj, kjer se izgubijo vsi glasovi, kjer se besede razuma razpršijo v tisočernih neznanih pomenih. Odprem neka vratca v že znano stopnišče sodne palače, prvi hip me lesk zrcal skoraj oslepi. Livrirani strežaji zdaj okamenelo, kot pozabljene sohe stojijo ob robu stopnišča, sicer pa pot v dvorano že poznam. Ampak ko stopim skozi portal, vidim, da je zdaj tu druga dvorana, ki je zelo velika, morda brezmejna, saj nekje tam daleč v prosojnem zraku gole veje kričijo k snežnim goram, sneg pa je tu tako globok in svetleč! Ta pokrajina je lepota nekega obličja, žalost nekih oči, led ribnika zrcali zimsko nebo, po pobočju so posejane kmečke bajte,

s slamo prekrite. Lovci se vračajo v vas, ogenj v kovačnici preganja duhove, da ne bi preveč vznemirili naše duše. Kot ptič letim čez to vasico in po širjavah kristalnega zimskega zraka priletim v drug, še večji sanjski grad, kjer moje neizrečene besede spet odmevajo v brušenem steklu, kjer plameni s kamina švigajo v okrogle stolpiče, kjer visoko zgoraj v stropnih štukaturah zublji zmajev odsevajo plamene sveč. Dvorana sledi dvorani, v prvi so krilati pegazi, v drugi dvoglavi zmaji, v tretji, četrti, ne vem več kateri, so himere, dioskuri, lapiti in kentavri, strašni kokoni, oh, to je bilo že davno, še pred mojim rojstvom! Spomnim pa se stare trte, ki prepleta grajsko zidovje, pa tudi globoke vinske kleti in visokega stropa viteške dvorane. V njej je zbirka mečev, rapirjev, bleščečih šlemov, ščitov s plemiškimi grbi ... O, saj tu je tudi tisti leseni konj, ki je premagal Trojo! In potem, nemudoma, se pokaže za baržunastimi zavesami, ko jih odstrejo služabniki, jelenovo rogovje, trofeja nekega pozabljenega lovca, obudi pa se spomin na tisto mrzlo noč s polarnim sijem, na padajoče zvezde, vso večnost padajoče. Spomin kar ne neha nizati vrste slik, da jih ne bi pozabil: dinozavri, padli angeli, papirnati zmaji, ki jih otroci vlečejo zvečer prek žitnih polj za vasjo, gnomi in silfe. Na velikem platnu, v zlatem volutastem okvirju, Don Kihot jezdi na svojem ubogem kljusetu Rosinantu, grozeč s helebardo hudobnim mlinom. In tam, v naslednji dvorani, so sijajni vitezi ob okrogli mizi, lepa Guinevera jim prinaša vrč s studenčnico iz temnih gorá. Na nebu, nad oblaki, pa se reži papež Pij in tri vešče obletavajo Kralja dade, tam v daljavi, vse do obzorja, je še mnogo kraljev, s kronami in žezli, z glavami ali brez njih. In smejoči Yorick zabava razposajenega princa, Ofelijo so začarali lokvanji v temnem ribniku, med ločjem in travnimi cvetkami. Časovja niso prizanesla sinovom Malohovim, Etamu, Hemanu, Kalkolu in Dardi Ezrahovcu, njih črede in šotori so pozabljeni. Kralj Salomon je prevlekel Hišo GOSPODOVO s čistim zlatom, tudi prižnico in oltar je ovesil z zlatimi verigami, vse je prevlekel z zlatom, od zunaj in znotraj, naredil je tudi dva zlata keruba, tako da se je perut enega dotikala desnega zidu in perut drugega levega zidu, na sredi pa sta se dotikali druga druge ... in potem je kralj Salomon vladal ljudstvu z mečem in tehtnico štiristo let – vse dokler ni umrl. Vse do danes pa je ostal Zid žalovanja.

* * *

Morda minejo ure ali celo stoletja, ko Simon iz teh neizmernih, neznansko visokih, globokih in širokih dvoran odpre vrata v majhno sobo, pisarnico, osvetljeno z eno samo brlečo žarnico pod stropom. Preiskovalni sodnik, ki sedi tu, za svojo pisalno mizico in napenja oči nad papirji, dvigne pogled, sname monokel in se skorajda veselo zazre v prišleka.

»Simon Sanders?«

»Da, jaz sem.«

»Detektiv pri Vrhovnem Senatu?«

»Res je.«

»Obtoženi ste roba zlatarne & draguljarne na Sedmi aveniji.«

»Prav jaz?«

»Da, neizpodbitni dokazi so tu, na dlani, hočem reči, na papirjih ...«

»A, tako torej.«

»Priznate dejanje?«

»Kaj nimam kake druge možnosti?«

»Žal ne.«

»Potem pač priznam.«

»Dobro, detektiv Simon Sanders, v imenu Zakona ste obsojeni na sedem let zapora, na tisoč let pogojno. Izročite mi detektivsko izkaznico in pištolo!«

Simon potipa za pas, pištola je še tu, izvleče jo iz tulca in ustreli v žarnico, da ju zagrne popolna tema. Hitro skoči k vratom in izgine, tema ga varuje, hudodelca, sicer pa ga nihče ne zasleduje.

* * *

Zdaj pa ne vem več, ali je to še Simon ali sem tu spet jaz, prva oseba v tej zgodbi. – Puščavski pesek, prek katerega me nosi veter, nizko nad tlemi, me ščemi v očeh, kljub temu pa vidim, kako moja zvesta senca poskakuje po valovih peščenega oceana. Sonce rdeče žari na obzorju, za mizastimi gorami. V daljavi slutim obrise Piramide, z miljskimi koraki se ji približujem, moj plašč vihra v vetru, klobuk pa rajši primem, da ga ne odnese. Ko privršim do Piramide, se vzpenjam po njeni strmi ploskvi, kamen za kamnom, korak za korakom, in zdaj je moja dolga senca že dosegla Sfingo v dolini Velike reke. Sonce ugasne prav takrat, ko dosežem vrh. Ko pogledam navzdol, navznoter v Piramido, ostrmim: v njej se razpira temno sinji prostor, ki sega v neznansko globino in širino. Vrtoglavica zajame moj dotlej najbrž kar preveč trezni um: pod menoj sije kraljevi Diamant, h kateremu padam, in čim bliže mi je, tem bolj me slepijo njegove bleščeče fasete. Zazdi se mi, da ima obliko dodekaedra. Naslednji hip pa pomislim, da je Diamant sam Kralj, prvi in zadnji Faraon, Alfa in Omega. In še preden me temni vrtinec potegne vase, se tik ob Kralju Diamantu zasvetijo biserne oči šakala Anubisa, čuvarja sna. – Ko pa se potem, že čez nekaj trenutkov ali vekov, temà pred mojimi očmi spet razblini, se zbudim pri sebi doma! Vsega, kar sem to noč doživel, se spominjam in si rečem: Diamant bo najbrž našel kdo drug izmed Dvanajsterih, morda tisti, ki ni obtožen, niti pogojno?